

ХУЛИО РАМОН РИБЕЙРО НА СТРЪМНИЯ СКЛОН

Превод от испански: Борис Христов, —

chitanka.info

Ние сме като капуша, като този див бурен, който пониква от земята и пълзи, пълзи по най-бездодните, по най-стръмните склонове. Вижте го как расте върху пясъчните дюни и сред голите каменни хълмове, в; изсъхналите корита на ручеи, в канавките и по сметищата. Той не моли за помощ — за да израсне, на него му е необходимо само парченце място. Не го щадят нито слънцето, нито солените морски ветрове; хората го тъпчат и тракторите го разравят, но жилавите храсталаци растат и се разширяват — на ширина и височина, като се хранят само с камъни и боклуци. И точно затова аз казвам, че ние сме като капуша. Най-обикновените хора. Нашият брат — жителят на крайбрежието — ще си построи жилището там, където намери храсти на капуш, защото знае, че и той ще може да живее там.

Ние намерихме храсти от капуш на дъното на дълбока урва близо до старите къпални „Магдалена“. Избягахме от града, защото съдебните изпълнители и полицията ни гонеха като бандити от едно предградие в друго, от един пущинак в друг. Но ето че видяхме този жалък храсталак, стърчащ сред развалините, сред изсъхнала трева, сред купища камъни и решихме тук да си построим къщурка.

Хората казват, че къпалните „Магдалена“ били модерни в онези времена, когато мъжете ходели с полуботушки, а жените се къпели, облечени в ризи. Тогава още ги нямало плажовете „Агуа Дулсе“ и „Ла Ерадура“. Казват още, че собствениците на „Магдалена“ не издържали на конкуренцията на новите плажове, безлюдието и запустяването и заминали оттук, като взели със себе си всичко, което можело да се вземе: врати, прозорци, парапети, тръби. Останалото довършило времето. Затова, когато дойдохме, ние видяхме само развалини и сред развалините — храсти на капуш.

В началото не бяхме сигурни дали ще се намери някаква прехрана и скитахме по брега, събирайки миди и други мекотели. После започнахме да събираме охлюви — тук ги наричат „муи-муи“ — и от тях готвехме вкусна, опияняваща чорба. Вече по-късно, не помня точно кога, заедно с по-големия ми син Пепе се присъединихме към рибарския артел, който се намираше на около километър оттук, а малкият син Торибио ни приготвяше обяд. Малко по малко ние усвоихме занаята, снабдихме се с въдици, кукички и започнахме да

ловим риба самостоятелно, ловяхме тойо, робато, бонито и улова продавахме на пазара при пристанището Санта Круз.

Ето така започнахме тримата: аз и двамата ми синове. Никой не ни помагаше. Никой не ни даде нито грош, а и ние от никого не искахме. След година на дъното на урвата вече си имахме своя къща и можехме да плюем на това, че горе градът разширяваше своите граници, че се разкрасяваше с дворци и полицейски участъци. И така пуснахме корени тук — на солената земя.

Трябва да си призная, че животът ни беше тежичък. Понякога си мислех, че Свети Петър, закрилникът на морските труженици, ни помага. А понякога ми се струваше тъкмо обратното — че той ни се подиграва, обърнал към нас широкия си гръб.

Една сутрин Пепе дотича в къщи целият настръхнал, сякаш е видял самия дявол. Уплаших се не на шега. Той долетя оттам, откъдето по склона на дерето се стича вода, хвана ме за ръката и ме повлече към края на пропастта, в чието подножие стоеше нашата къща и ми показа огромна пукнатина, достигаща до самия бряг. Ние не знаехме как и кога се е появила тя тук — важното беше, че се е появила. Измерих с пръчка нейната дълбочина и поседнах върху камъните да обмисля случилото се.

— Глупаци сме ние, глупаци — ругаех се аз. — Как може? Кой дявол ни караше да строим къща на това място? Чак сега ми стана ясно, защо никой друг не е искал да се засели на този пущинак. С времето брегът все повече и повече се свлича. Може би, ако не днес или утре, то в един прекрасен ден все пак той ще се смъкне надолу и ще ни засипе като хлебарки. Трябва да се махаме оттук!

Тази сутрин обиколихме целия бряг. Казвам „бряг“, но трябва да се види що за бряг е това — тясна ивичка между морето и отвесната песъчлива скала. Когато морето е развълнувано, вълните заливат тази трошичка земя и бият в подножието на скалата. После ние се изкачихме нагоре по дерето, което продължава към града, но и там не намерихме подходящо място. Дерето беше тясно, цялото изпълнено с боклуци и изровено от колите, които са изкарвали оттук камъни.

Да си кажа истината, аз сякаш започнах да се отчайвам. Но моите син Пепе ми подхвърли идеята.

— Виж какво — каза той, — трябва да построим опора, за да спрем свличането. Ще поставим дървени щатове, ще ги подпрем със стълбове и всичко ще си остане на мястото.

Работата продължи няколко дни. Ние измъквахме изпод камъните дърветата от старите плажни кабини. А когато насибрахме достатъчно, разбрахме, че за укрепването ще ни трябват и железни подпори. В града щяха да ни одерат кожите за парче релса. Сега обаче до нас беше морето. Никой не знае какво е скрито в него. Така, както преди то ни даваше риба, миди, гладки камъни и йод, сега ни даде и желязо.

Още когато дойдохме тук, ние забелязахме тези черни дебели железа, стърчащи от водата по време на отлива на около петдесет метра от брега. Мислехме, че тук някога е потънал някакъв кораб. Okаза се, че не е така. Това бяха три гемии, потопени от старите господари на плажа, за да построят вълнолом. Двадесет години вълните ги обръщали, влачили, затрупвали с пясък. Дървената обшивка беше паднала или изгнила (макар че и досега наоколо плаваха трески), а железата се подаваха изпод водата като рифове.

— Трябва да измъкнем това желязо — обърнах се към Пепе.

Още от самото начало на лятото ние влизахме в морето и се гмуркахме около гемиите. Това беше опасно: вълните, една от друга по-големи, налитаха, образуваха водовъртежи, разпенваха се при удрянето им в железата. Но ние упорито си вършехме работата: разранявайки ръцете си, изтръгвахме от морското дъно това ръждясало желязо и го изтегляхме с въжета на брега. После го почистихме, боядисахме. С тези железа подпрахме стеничката от грани, изправена пред скалата. Така нашият дом беше предпазен от срутването. Когато видяхме, че свличането е спряло до поставената от нас преграда, ние си отдъхнахме:

— Сега, слава на Свети Петър, даже и земетресението не е страшно за нас.

Малко по-малко домът ни започна да се оживява. Най-напред се появиха кучетата — всички мършави скитащи псета, които градът изхвърля като хора, не успели да заплатят своето пребиваване в него. Не зная какво доведе кучетата при нас: далиоловиха миризмата на кухня, дали защото, за да живеят и на кучетата, както и на много от нас, им е нужен господар.

Първото куче дотича откъм плажа, откъм рибарския залив. Синът ми Торибио, необщителен и мълчалив момък, го нахрани и оттогава то не се отделяше от него. После откъм планината се спусна овчарско псе немска порода, такова зло, че се налагаше да го връзваме винаги, когато се отбиваше някой чужд човек. И най на края се появиха още две кални, непригодни за нищо дворни кучета, готови на всичко за жалко кокалче. Неизвестно откъде се взеха и три шарени котки, които по цял ден лазеха из дупките на лов за мишки и змии. Всички този „добитък“ ние се опитвахме да го прогоним с камъни и тояги — беше много трудно да изхраним самите себе си. Но прогонените се връщаха пак и пак, без да обръщат внимание на заплахите ни. И трябваше да се види с каква признателност светеха очите им.

Колкото и коравосърден да е човек, нещастието на другите го смекчава. С една дума, цялата тази история завърши с това, че ние оставихме животните при себе си.

По същото време при нас се засели и съсед. Това беше мъж, който докара в чувал своя палатка.

Той дойде някак си неочеквано — привечер, без шум, сякаш знаеше всички дерета и оврази наоколо. Най-напред ни се стори, че е глухоням или глуповат: не казваше нищо и не отговаряше на въпросите ни, по цели дни скиташе по брега, събираще морски таралежи и мачкаше медузи. Проговори чак след седмица. Ние пържехме риба на терасата, наоколо се разнасяше приятна миризма от току-що приготвената закуска. Чужденецът се приближи откъм морето и спря, гледайки моите обувки.

— Дайте, аз ще ги поправя — рече той.

Сам не зная защо му ги дадох, но за няколко минути той смени скъсаните подметки и то с такава ловкост, че ни накара да зяпнем с отворени уста.

В отговор аз преместих тиганчето към него. Непознатият взе с ръце едно парче, после второ, трето и ги гълташе с такава припряност, че се задави с кост, та трябваше да му дадем хапка хляб и да го потупаме по гърба, за да излезе костта от гърлото му.

От този ден той започна да работи при нас около къщата, макар че нито аз, нито синовете ми сме го молили за това. Най-напред направи ключалки за вратите, после наостри риболовните ни кукички,

после от палмови листа направи водопровод, по който доведе вода от изворчето до къщата. Чувалът му изглеждаше като бездънен — той вадеше от него най-чудновати инструменти, а онези, които му липсваха, правеше сам от най-различни вехтории, намерени на сметището. Той поправяше всичко, което беше развалено, дори и съвсем негодното превръщаše в нужна вещ. Нашият дом започна да се обогатява, да се изпълва с дребни и едри предмети, полезни или красиви и всичко благодарение на този човек, изгарящ от желанието да поправя. Той никога не искаше нищо за своята работа: задоволяваше се с парче риба и с това, че не го разпитвахме за нищо.

Настъпи лятото, а на нас ни беше известно само неговото име — Самуел.

През лятото брегът малко се оживяваше. Бедняците, които не разполагаха с пари, за да ходят на големите пясъчни плажове, се спускаха по стръмнината и се къпеха в морето. Аз виждах как те пресичаха площадката пред нашата къща и се разпръскаваха по каменистия впрят, за да се разположат между тръните и перата от пеликан на най-удобна полянка.

Най-много тук идваха деца на работници, ученици в общинското училище, разпуснати във ваканция, а също така и занаятчии от покрайнините. Те се приличаха на слънцето до самия залез. А когато се връщаха и минаваха покрай нашата къща, те се караха:

— Плажът ви е много замърсен! Трябва да го почистите.

Аз не обичам, когато ми се карат. Но ми харесваше, че хората наричат плажа мой. Затова реших малко да се погрижа за него. Няколко сутрини ние с Торибио обикаляхме по брега и събирахме хартийки, семки и парчета от храсти, които, след като изсъхваха, оставяха сред камъните своите бодли.

— Сега вече е хубаво — започнаха да казват онези, които се къпеха, — сега стана много хубаво.

После аз построих навес, за да могат хората да си починат на сянка. Самуел издълба кладенец и постави четири каменни стъпала на най-стръмната част на склона. Броят на посетителите започна да се увеличава. Тръгнаха и слуховете: „Там брегът е чист, има сенници — и всичко това е безплатно.“ В разгара на лятото тук се събираха повече от стотина души на ден. Та точно тогава ми дойде на ум да вземем от

тях „вход“. Честно казано, това не беше замислено преди — тази мисъл ми дойде някак си изведнъж.

— Но това е напълно справедливо — убеждавах аз хората. — Ние направихме за вас стълба, поставихме навес, осигуряваме ви вода за пиене, а освен това, за да стигнете до плажа, вие минавате през нашия двор.

— Ние бихме плащали — отговаряха къпещите се, — но ако имаше къде да се събличаме.

На брега се бяха запазили още няколко кабини от стария плаж. Ние ги почистихме от цимента и боклука и направихме дузина нови кабини за събличане.

— Е, сега вече всичко е наред — казах аз. — Входът ще бъде само десет сентаво. Къде за такава цена бихте...

Но хората се смееха.

— Още нещо не достига. Трябва да се измъкнат от водата онези железа там, които стърчат в морето. Нима не виждате, че тук не може да се плува? Що за къпане е това до самия бряг? Така не върви.

— Ще бъде, както казвате — отговорих аз. — Ще ги измъкнем.

И въпреки че лятото вече мина и гостите ни ставаха все по-малко и по-малко, ние с Пепе започнахме да работим с всички сили, за да почистим морето от железните пръти и всякакви парчета. Познавахме тази работа още от онова време, когато вадехме железните подпори за укрепване на склона. Но сега трябваше да се извади всичко, дори и онова, което беше пуснало корени под водата. Като се въоръжихме с куки и лостове, ние атакувахме гемиите, сякаш бяха акули. Цели дни прекарвахме във водата, учудвайки хората, които идваха понякога през тази есен до морето, да се любуват на залеза.

— Какво правите? — питаха те. — С часове стоите въз водата и все заради някакви си ръждясали железа...

Пепе се отдаваше всецяло на тази борба с морето и желязото, работеше не по задължение, а с голямо желание. Торибио, напротив, гледаше на работата като страничен човек, без никакъв интерес. Морето не го привличаше. Очите му забелязваха само хората от града. Много ме беспокоеше това, как ги гледа той, как отива след тях и се връща вечер с джобове, напълнени с металически капачки от бутилки, изгорели лампички или други глупости, които му се виждаха атрибути на висшия свят.

Когато дойде зимата, Пепе още се занимаваше с железните парчета в морето. Дните бяха мрачни, сутрин над морето падаше мъгла, пълзеше по дерето и закриваше града. Вечер по крайбрежната улица се губеха ясните очертания на фенерите и ако човек ги гледа отдолу, те се сливаха с млечнобялата ивица, проточила се от носа до Моро Соляр.

В такова време Самуел дишаше тежко и казваше, че влагата ще го погуби.

— А пък на мен, напротив, мъглата ми хареса — казвах аз. — Вечер някак си се оживявам и изпитвам удоволствие, когато вадя въдиците от водата.

Но Самуел се задавяше от кашлица и една вечер заяви, че ще се премести по-нависоко, на онази площадка, която изровиха работниците, когато вадеха камъни.

И започна да носи камъни за своята нова къща. На брега той ги подбираще с любов по форма и цвят и ги изнасяше на гръб нагоре по склона, като си пееше и спираше на всеки десет крачки, за да си почине. Ние с децата учудено гледахме как работеше. Шегувахме се помежду си, че така Самуел може да почисти от камъни целия бряг.

Когато първите ята прелетни птици с крясъци преминаха по хоризонта, той вече издигаше стените на новата си къща. А в същото време и Пепе завършваше; работата си. Само на около осемдесет метра от брега, все още стоеше скелетът на едната гемия и беше невъзможно да се помръдне.

— Не се мъчи напразно — казвах му. — За да го измъкнем, ще ни трябва кран.

Въпреки това, когато се връщаше от риболов или от пазара, Пепе пак плуваше до този скелет, балансираше на железните рейки или се гмуркаше във водата, търсейки място, където ще може да удари поточно. В къщи се връщаше късно вечерта, смъртно уморен, но продължаваше да твърди:

— Когато махнем всичките тези железа, тук ще идват да се къпят стотици хора. И тогава парите ще заканят като дъжд.

Странно, но в този ден аз нямах никакви предчувствия, даже и лоши сънища не сънувах. Бях толкова спокоен, че на връщане от града

се задържах горе, поприказвах със Самуел, който поставяше покрива на новата си къща.

— Скоро ще започнат да идват нови жители — каза Самуел и ми показва камъните, подредени на земята. — Днес видях много хора тук... Оставиха тези камъни като знак. Аз пръв си построих тук къща, но скоро и другите ще започнат да строят.

— Това ще бъде много хубаво — казах аз. — Няма да се мъкнем чак до града да продаваме рибата.

Започна да се стъмва и аз се спуснах долу. Торибио стоеше на площадката и все гледаше към морето. Слънцето вече беше залязло, само на хоризонта още се виждаше оранжева ивица, която минаваше зад остров Сан Лоренцо и продължаваше някъде на север. Може би това беше знамението, което аз не разбрах.

— Пепе нещо не се вижда — каза Торибио. — Той много отдавна отплува в морето, но аз не го виждам. Взе със себе си ножовка и лост.

Тогава почувствувах страх, който ме стисна силно за гърлото, но се овладях.

— Гмурнал се е навярно — казах аз.

— Не може да прекара толкова време под водата — отговори Торибио.

И отново ме обхвана страхът. Напразно се вглеждах в морето, за да видя скелета на гемията. И оранжевата ивица вече не се виждаше. Големи вълни идваша една след друга, издигаха се под брега и като с тежки чукове удряха в подножието на нашата площадка.

За да си съсредоточа мислите, казах:

— Може би той е отплувал към залива.

— Не — отговори Торибио, — видях го да плува към гемията. Няколко пъти си вдигаше главата, за да си почине. А после слънцето залезе и нищо не се виждаше.

Тогава започнах да се събличам, все по-бързо и по-бързо, късайки копчетата на ризата и връзките на обувките.

— Тичай да извикаш Самуел! — викнах аз, скачайки във водата.

Пловях, а всичко около мен беше черно: черна вода, черно небе, черен бряг. Пловях слепешката, пресичах вълните и сам не знаех какво искам. Задъхвах се, студените течения ме удряха по краката, а на мен ми се струваше, че това са големи риби, които търсят плячка. Най-после разбрах: по-нататък не бива да плувам, не се вижда нищо и

всеки момент мога да се разпоря на някое желязо, стърчащо под водата. Срамувах се, но се върнах обратно. Докато плувах към брега, светнаха фенерите на крайбрежната улица и те изглеждаха като огърлица. Сега вече знаех какво трябва да правя. На брега ме чакаше Самуел.

— Към залива! — викнах аз. — Да тичаме към залива!

И двамата се спуснахме бегом по тъмния бряг. Камъните режеха босите ми крака. Самуел спря, за да ми предложи своите обувки, но аз не исках да слушам нищо, дори го наруах. Гледах само напред, търсейки фенерите на рибарските лодки. А най на края паднах от умора и останах да лежа на брега. Нямах сили да се вдигна. Даже заплаках от досада. Самуел ме домъкна до морето и няколко пъти ме потопи в студената вода.

— Малко остана, Леандро, ето, вече се виждат светлините.

Не помня как дотичахме. Няколко рибари бяха излезли в морето. Другите бяха готови да отплават.

— Моля ви! На колене ви моля! — завиках аз. — Никога за нищо не съм молил, но сега ви моля. Ето вече час, откакто не се връща от морето големият ми син Пепе. Трябва да го търсим.

Навярно, за да трогнеш сърцето на мъжете, трябва да им говориш някак особено. В този миг аз веднага разбрах, че те всички са с мен. Рибарите ме обиколиха, задаваха ми въпроси, дадоха ми да пийна нещо. Бързо захвърлиха на брега своите мрежи и въжета. Онези, които вече бяха отплавали, като чуха виковете, се върнаха назад.

Ние тръгнахме с единадесет лодки в посока към „Магдалена“, като осветявахме водата със запалени факли. Когато се приближихме към гемията, лодките застанаха в кръг. Едни от нас държаха в ръцете си факлите, други скачаха във водата. До среднощ плувахме под водата. Светлината на факлите не достигаше до дъното, ние се бълскахме един друг, удряхме се в железните ребра на гемията, но не намерихме нищо — нито лоста, нито матроската шапка на Пепе. Аз не чувствувах умора и бях готов да търся до сутринта. Но другите, разбира се, бяха прави.

— Навярно вече са го отнесли вълните. Сега трябва да се търси там, зад плитчината.

Ето така, тръгнахме си, без да го намерим. В ръцете си Самуел държеше дълъг прът и го спускаше във водата винаги когато там —

долу — нещо му се привиждаше. Лодките правеха големи кръгове и се завръщаха една след друга. Аз вече не съобразявах нищо, на мен ми се повдигаше, навярно от изпития алкохол. Като погледнах към нашия бряг, зад парапета на крайбрежната улица видях автомобили и някакви хора.

— Дявол ги взел тия зяпачи — промърморих аз, — навярно си мислят, че ние тук празнуваме и сме запалили факлите за развлечение.

Разбира се, на тях и през ум не им минаваше, че аз се късах от мъка и бях готов да изпия водата на океана, само и само да намеря сина си.

— Преди да го изядат акулите... — повтарях аз машинално. — Преди да го изядат...

Зашо да плача? Сълзите не убиват, не хранят. На рибарите аз казах:

— Морето дава, морето и взема.

Не поисках да го видя.

Някой го беше намерил: той плавал с корема нагоре върху блестящото на слънцето море. Това беше вече на следващия ден. Цялото утро ние скитахме по брега. После аз, смъртно уморен, приседнах на камъните и даже заспах, докато горещината не ме събуди. Изведнъж дочух викове: „Той е тук!“ Нещо се чернееше във водата. Вълните постепенно подбутваха към брега някакъв черен предмет.

— Той е — каза Торибио. — Това са неговите панталони.

Хората скочиха в морето. Гледах как те нито вървяха по дъното, нито плуваха срещу вълните — гледах и не чувствувах нищо. Да си кажа истината, повече нямах сили. Даже не можех и да скърбя. Подпухналото тяло се люлееше върху вълните и хората, като го наобиколиха, започнаха да го подблъскват. После ми казаха, че той бил съвсем посинял и целият бил изпояден от рибите. Докараха го по-близо, но аз не го погледнах, а тръгнах нагоре. И без да се обръщам, викнах:

— Погребете го на брега, сред камбанките. (Той много обичаше тези цветчета, които растат по деретата, тези скромни цветя, които

няма да зарадват никого и никой няма да пожелае да ги поставят дори и на собствения му гроб.)

Но не ме послушаха. Погребаха го в гробището на Суркильо.

Да загубиш син-работник, това е все едно да загубиш крак или птицата да си загуби крилото. Няколко месеца аз се чувствувах като изхвърлен от живота. Но той си искаше своето — толкова грижи има човек... Настъпи времето на слабия риболов, морето стана скъперник. На риболов отиваха само онези, които имаха лодки, но и те се завръщаха сутрин с възпалени очи и с няколко рибици в мрежите — едва стигаха за чорба. Счупих с камък статуетката на Свети Петър. Но Самуел я залепи и я поставил до входа на моята къща. Под нея поставил глинена чаша и хората, които минаваха през двора ми, виждаха фигурката на своя спасител — те всички бяха рибари — и хвърляха в чашката кой пет, кой десет сентаво. Така криво-ляво изкарахме до лятото.

Казвам „лято“ за това, защото всичко на света трябва да се нарича по някакъв начин. А нали в нашия край всички месеци си приличат, само понякога има повече мъгли, а друг път слънцето грее по-силно. Иначе всичко е еднакво. Казват, че живеем във вечна пролет. За мен годишните времена се различават помежду си не по слънцето и не по дъждовете, а по прелетните птици и по рибата, която ту заминава, ту се завръща. Изобщо не е леко да се живее, а понякога става и по-трудно — това е всичко.

Точно това лято беше тежко, мрачно. Не беше горещо — на плажа нямаше хора. На входа закачих обява: „За мъжете — 20 сентаво, за дамите — 10.“ Разбира се, някои плащаха, но те можеха да се преброят на пръсти. Тези, които се отбиваха на моя плаж, обикновено набързо се потопяваха и после, треперейки, тичаха нагоре и ругаеха, като че ли аз бях виновен, че слънцето не грее.

— Но във водата няма повече железа! — виках аз след тях.

— Че е така, така е — отговаряха ми, — но водата е страшно студена!

Точно през това лято стана още едно важно събитие: в горната част на брега започнаха да строят къщи. Самуел се оказа прав. Първи тук се появиха онези, които някога оставиха камъните, а след тях дойдоха и други. Идваха сами и на групи, разглеждаха брега, спускаха се надолу по склона, обикаляха около моята къща. Дишаха морския

въздух. Пак се изкачваха по стръмния бряг, поглеждаха нагоре и надолу, сочеха с ръце, обмисляха нещо, а после изведнъж започваха бързо да строят жилища, използвайки всичко, което им попаднеше под ръка. Строяха къщурки от картон, от изправени консервени кутии, от камъни, пръчки, чували, рогозки — от всичко, което можеше да отдели парченце земя и да го скрие от останалия свят. Не знае с какво живееше този народ. От риболовство те не разбираха. Сутрин някои от мъжете отиваха в града, други лягаха пред вратата на жилището си и гледаха как кръжат лешоядите. Жените през цялото време бяха заети с нещо. Привечер те се спускаха към морето да перат бельо.

— Имали сте късмет — казаха ми жените. — Успели сте да си изберете хубаво местенце за къща.

— Хе, че аз вече три години живея тук. Единият ми син се удави в морето. А вторият, виж, нищо не иска да прави. Аз също би трябвало да си намеря жена, за да не ми е така студено през нощта — отговарях аз.

Но те всички бяха омъжени или си имаха съжители. Отначало моите думи сякаш минаваха покрай ушите им, а после започнаха да се поусмиват. За да преживявам някак, започнах да продавам по малко храни и напитки. Така измина още една година.

Август — това е месец на ветровете и момчетата бягат по откритите места и пускат книжни хвърчила. Някои от децата се изкачват чак на старите индиански гробища, за да се издигат по-високо техните хвърчила. Винаги ми беше тъжно, когато гледах играта им: конецът може да се скъса всеки миг и хвърчилото, чудесното многоцветно хвърчило с дълга опашка, ще се закачи на някои жици или ще се загуби върху нечий покрив.

Така беше и с моя Торибио. Аз едва го удържах с тънкия конец и не можеше да не забележа, че той все повече и повече се отдалечава от мен и всеки миг съвсем ще го изгубя от погледа си. Все по-рядко разговаряхме. Аз се убеждавах: „Не е моя вината, че той живее тук, на брега. В крайна сметка той има покрив над главата си, има какво да яде. А нали много хора даже нямат дърво, под което да пренощуват.“ Но Торибио не разбираше това, той гледаше само към града. Никога не му се искаше да отиде за риба и обикновено в такива случаи той казваше: „Нещо нямам желание да се давя.“ Той предпочиташе да отиде със Самуел в града и да му помага да ремонтира басейни за

плуване, да поставя стъкла, да поправя комини. Със спечелените пари купуваше билети за кино или списания с приключения — Самуел го научи да чете.

Не ми харесваше неговото безделие и веднъж му казах:

— Ако ли толкова те влече градът, научи някакъв занаят и постъпи на работа. Вече си на осемнадесет години. Не искам да издържам безделници.

Това, разбира се, не беше истина: аз бих го издържал цял живот не само за това, че беше мой син, а главно защото не исках да остана сам. Вечер, нямаше с кого да поприказвам. Ако имаше луна, очите ми неволно се насочваха към морето и намираха скелета на потъналата гемия, сякаш някакъв глас ми викаше оттам.

Един ден Торибио ми каза:

— Ако беше ме дал в училище, сега щях да си имам занаят и щях да си изкарвам прехраната.

Вместо да му отговоря, аз му ударих плесница: думите на момчето ме засегнаха много. Няколко дни след това той не се появи в къщи. После се върна, без да каже дума, и известно време ходеше всеки ден в града — наистина, вечер се връщаше. Аз не исках да го питам за нищо, въпреки че се досещах: щом се връща, значи не е без причина. Очите ми отвори Самуел: „Той си идва заради Делия, дъщерята на шивача.“

Не един път самият аз съм я канил тази Делия да поседне при мен на двора, гощавал съм я с лимонада. Закръгленичка, пъргава и весела — като пчеличка — тя се отличаваше сред другите жени, които минаваха покрай моя дом, когато слизаха към морето. Разбира се, тя не ме забелязваше, тя гледаше Торибио. Та аз можех да й бъда баща, бях слаб, сякаш ме бяха държали в солена вода, а после са ме изсушили, и с бръчки — от постоянното примижаване срещу слънцето.

Те се срещаха тайно в прикрити кътчета, каквито имаше много наоколо: в гъстите храсталаци или в пещерите, размити от водата. Каквото е писано, това и става. Една сутрин Торибио отиде в града. Заедно с него изчезна и Делия. Шивачът като полудял дотича при мен, започна да заплашва с полиция, но на края се разплака. Той беше беден старец, почти сляп и си изкарваше прехраната, като поправяше дрехите на хората от селището.

— Аз отгледах здрав син — рекох му, като исках да утеша стареца. — Наистина засега той не умее нищо, но животът ще го научи да работи. Освен това, ако се харесват и ако е рекъл господ, те ще се оженят.

Шивачът се успокои. Разбрах, че Делия му е била в тежест, но той викаше само защото така е редно. След това по жените, които слизаха към морето да перат, той ми изпращаше паница, за да му налея малко чорба.

Което си е право, право си е — тъжно е човек да остава сам с кучетата и котките. Хората твърдят, че аз разговарям с животните, с къщата и даже с морето. Това, разбира се, са празни приказки — от завист говорят така. Но едно е истина: като се връщах от града, аз отивах на брега на морето и виках, а за мое удоволствие ехото се разнасяше по дерето.

За себе си правех всичко сам: ловях риба, готовех и я продавах, перях си дрехите и подреждах двора. Навсякога на всичко това ме научи моята самотност. Понякога дълго си разглеждах ръцете: познавах всяка тяхна бръчица, всеки белег. А друг път гледах залезите и даже се научих да разбирам какво предсказваха всеки един от тях. Летните залези бяха празници за мен. По яркостта на цветовете аз отгатвах как ще угаснат те, какви цветове ще заменят един или друг, или по нюансите на облаците определях къде ще угасне последният лъч.

Въпреки че работата не беше малко, оставаше ми свободно време. Та тогава, за да не губя в празни приказки, реших да си построя лодка. Извиках Самуел и заедно отидохме в залива при рибарите — да погледаме техните лодчици. Самуел нахвърли чертежа и каза какво дърво ще бъде необходимо за построяването. Тогава надълго и нашироко разговаряхме с него. Той ме разпитваше за Торибио и казваше:

— Добър момък. Но жалко, че се захвана с жена. За какъв дявол са ни те? От тях само грях и омраза...

Строителството на лодката вървеше бързо, ние вече направихме носовата ѝ част. Беше приятно да се работи на брега, да пушим, да си разказваме най-различни истории и да правим онова, което щеше да ме направи стопанин на морето. Когато жените идваха да перат дрехи — а те ставаха все повече и повече — казваша:

— Дон Леандро, хубава работа сте замислили. Знаете ли колко е хубаво, че и вие ще ловите риба в морето и ще ни я продавате по-евтино.

А Самуел забелязваше:

— Горната площадка вече е съвсем запълнена. Изглежда, там повече никой няма да се смести, а все прииждат и прииждат. Скоро май ще започнат да строят къщи по самия склон и ще стигнат до водата.

Така и стана. Селището се стичаше като поток по склона.

Лодката остана недовършена, защото станаха неочеквани събития.

Лятото, общо взето, не беше лошо. На нашия плаж имаше много хора, чиято кожа първо почервяняваше, после се обелваше и най на края почерняваше. Най-главното — всички акуратно си плащаха входа и за пръв път видях дъжд от пари, както се изразяваше покойният ми син Пепе. Парите криех в двата сандъка под кревата, а вратата заключвах с два катинара...

Но, както вече ви казах, през това лято стана нещо неочеквано.

Един ден сутринта ние със Самуел работехме, както винаги, по лодката и изведнъж видяхме трима мъже с меки шапки, които се спускаха по склона с широко разперени ръце: явно, така искаха да запазят равновесие по стръмнината. И тримата бяха гладко избръснати, а обувките им — така старателно лъснати, че даже и праха не полепваше по тях. Това, разбира се, бяха градски жители.

Когато Самуел видя тези хора, в очите му забелязах страх. Изведенъж той наведе глава и внимателно започна да разглежда някаква треска, без да можа да разбера защо — нищо интересно нямаше в нея.

Непознатите минаха покрай моята къща и се спуснаха към плажа. Двама от тях сега вървяха под ръка, а третият показваше към стръмния бряг и говореше нещо. Така те се разхождаха няколко минути по плажа, сякаш вървяха по коридора на собствената си кантора. След това един от тези типове се приближи към мен, попита ме за някакви глупости и те като гъски се насочиха натам, откъдето дойдоха, като си помагаха един на друг да се изкачват по стръмната пътечка.

— Не ми харесват тези хора — казах аз. — Сега ще започнат да ни искат данъци, да се заяждат...

— На мен също не ми харесват — отговори Самуел. — С тия тенджери на главата — лош белег е това...

От този ден Самуел загуби спокойствие. Винаги когато някой се спускаше по склона, той внимателно го наблюдаваше, ръцете му трепереха, на челото му избиваше пот.

— Мен като че ли ме тресе — казваше той, изтривайки потта.

Но това не беше истина — той трепереше от страх. След известно време него го отведоха.

Аз не видях как е станало това. Разправят, че дошли трима полицаи, а още един вървял горе, по Пера дел Амор. Самуел затичал към дома, обаче по средата на пътя, той, който никога не беше стъпвал накриво, изведнъж се подхълзнал на някакъв камък. Полицайтe го отвели, като му извили ръцете и го удряли с юмруци в зъбите.

Хората в селището се разтревожили — никой не знаел за какво са арестували Самуел. Едни казвали, че той бил крадец, други — че преди много години поставил бомба в къщата на някакъв господин. Ние не купувахме вестници, затова в продължение на няколко дни не знаехме какво да мислим. После случайно в ръцете ни попадна някакъв вестник и ние прочетохме: преди пет години Самуел убил жена си, която го изльгала, като й нанесъл осем удара с дърводелско длето. Не зная истина ли е това или не, само че ако той не беше се подхълзнал и беше дотичал до моята къща, със зъбите си щях да му изровя убежище в скалата на брега или бих го скрил сред камъните. Самуел винаги беше добър с мен и плюя на това, какъв е бил с другите.

Немското овчарско куче, което живееше при него, слезе при мен и скимтейки, скиташе по плажа. Аз гладех гъстата козина, разбирайки и споделяйки тъгата му. Ръцете не ме слушаха. Продадох недовършената лодка — не можех сам да довърша започнатата работа. Стар глупак, стар и уморен глупак — това бях аз. Защо обичах толкова много своето жилище, своето парченце море? Като гледах оградата около къщата и тръстиковия покрив — всичко, което беше направено от моите ръце или от ръцете на близките ми хора, аз си казвах: „Нали това е мое. Тук толкова преживях, тук и ще умра.“

Много ми липсваше Торибио. Аз си мислех, че рано или късно — не е важно кога — той трябва да дойде; в края на краищата все едно децата се връщат даже и за да видят колко сме остарели и много ли още ни остава до смъртта. Торибио дойде точно когато към моята стаичка започнах да пристроявам още една голяма стая за него — прекрасна, с прозорец към морето.

Той беше слаб и бледен, с лице на старец. Такива лица имат понякога децата, които постоянно не си дояждат и не знаят какво да правят с живота си.

— Дай ми петстотин сола^[1] — каза той. — Умря едното ми дете и не искам същото да стане и с другото, а то ще се роди скоро.

И си отиде. Аз не го задържах, но продължих да строя стаята. Сам боядисах стените.

Когато се изморявах, аз се изкачвах в селището да поговоря с хората. Опитвах се да си намеря приятели, но всички се отнасяха предпазливо с мен. Много трудно си спечелва приятели човек, когато е вече стар и живее сам. Хората си мислят: „Навярно не е добър човек, щом живее сам.“ Момчетата, които не разбират нищо от живота, понякога тичаха след мен и хвърляха камъни. Да, самотният човек е също като призрак, скитащ сред живите хора.

Онези господа с шапките и с обувки от шевро се появяваха още няколко пъти и се разхождаха по брега. Не ми харесваха: според мен те бяха виновни за нещастието на Самуел. И веднъж им казах:

— Онзи, който ми помагаше да правя лодката, беше добър християнин. Вие постъпихте лошо, като го предадохте. А ако той е убил жена си, значи е имал причини за това.

Те се засмяха:

— Вие грешите. Ние не сме от полицията, ние сме от кметството.

Навярно това беше истина, защото след няколко дни дойде съобщение. От селището при мен се спусна цяла делегация, за да им прочета тази книжка. Всички бяха много развлечени, разговаряха почтително с мен, наричаха ме „татко Леандро“. Ясно, аз бях най-старият и най-опитният и те се надяваха, че ще ги избавя от бедата. В книжката се казваше, че в тримесечен срок всички жители на селището трябва да освободят заетите от тях участъци.

— Оправяйте се, както искате — казах им аз. — Мен никой не може да ме мръдне от мястото ми. Аз вече седем години живея тук.

Но те така настойчиво ме молеха да им помогна, че на края се съгласих.

— Трябва да намерим адвокат — казах аз. — Тази земя не е на никой, те нямат право да ни гонят.

Когато адвокатът дойде, всички се събраха в моя дом. Адвокатът беше невисок на ръст, с очила и бомбе. Носеше изтъркана чанта, пълна с книжа.

— Кметството има намерение да строи нова къпалия. За да направи удобно слизането към нея, трябва да ви изгонят от този склон. Но тази земя не е на кметството, а е държавна и никой не може да ви прогони оттук.

После той събра по петдесет сола от всяко семейство и замина, като си отнесе книжата, които ни накара да подпишем. Съседите ми благодариха:

— Не знаем какво бихме правили без вас.

Действително, идването на адвоката много ободри всички — каквото и да приказваме сега, но тогава ние просто бяхме щастливи.

— Никой — повтаряхме ние думите му, — никой не може да ни прогони оттук. Тази земя е държавна.

Изминаха няколко седмици. Хората от кметството не се появиха повече. Аз завърших измазването на стаята за Торибио и поставих стъкла на прозореца. Няколко пъти идва адвокатът, повтаряше своите заплетени речи и ни караше да подписваме нови книжа. Аз важно се разхождах сред жителите на селището и нареждах:

— Видяхте ли? Трябва да се уважават старците! Ако не бях аз, къде щяхте да поставите сега своите дюшещи?

Но още през първата седмица от зимата при мен изведнъж с викове дотичаха хората от селището.

— Те са там! Те са вече там! — и показваха нагоре.

— Кои? — попитах аз.

— Работниците! Вече започнаха да събарят!

Веднага се затичах към селището, но когато стигнах, вече бяха разрушили първата къща. Навсякъде беше пълно с различни машини. До един висок мъж стояха полицаи, а така също и до един друг — по-

нисък. По-ниският записваше нещо в дебела тетрадка. Аз веднага го познах, той идва при нас и направи описите.

— Така е заповядано... — казаха работниците и събаряха стените, — ние какво можем да направим?

И наистина, виждаше се, че тежката работа и облаци от прах не доставяха никакво удоволствие на работниците.

— Кой е заповядал? — попитах аз.

— Съдията. — Те посочиха към високия мъж.

Аз се приближих към него. Полицайт искаха да ме спрат, но той им даде знак — разреши да ме пуснат.

— Тук има някаква грешка — казвам аз, — ние живеем на държавна земя и нашият адвокат ни каза, че никой не може да ни изсели оттука.

— Съвършено вярно — отговаря той, — земята е държавна, но точно затова ние ви изселваме.

Чуха се викове. Полицайт застанаха като стена около съдията. Писарят, сякаш нищо не е станало, спокойно си гледаше ту към небето, ту към морето и продължаваше да си пише в своята тетрадка.

— Всеки от вас има роднини — продължаваше съдията — и онези, които днес останат без жилище, могат временно да се заселят при тях. После всичко ще се оправи. Аз лично много съжалявам, че така се случи, и вярвайте, ще се постараю да направя нещо за вас.

— Почакайте да извикаме нашия адвокат — казвам аз. — И нека до неговото идване работниците не събарат.

— Вие, разбира се, можете да извикате адвоката, но работата трябва да продължи!

— Кой ще дойде с мен в града? — попитах аз.

Пожелаха да дойдат мнозина, но аз избрах двама, които имаха ризи. Наехме такси, стигнахме до центъра на града и се изкачихме в кантората. Адвокатът си беше там. Отначало той не ни позна, а като разбра какво искаме от него, изведнъж се разви:

— В съда делата или се печелят, или се губят и аз не мога нищо да направя! Това не ви е лавка, където за недоброкачествена стока ще ви върнат парите. Това е адвокатска кантора!

Дълго спорихме с него, но се наложи да се върнем, без да сме постигнали нищо. По пътя мълчахме — не знаехме за какво да говорим. Съдиият вече ги нямаше на нашия склон, но полицайтите бяха

останали. Народът ни посрещна сърдито. Някой започна да говори, че за всичко съм виновен аз, че аз съм се бил уговорил с адвоката. Не обръщах внимание на думите му. Домът на Самуел — първият от построените тук — вече беше съборен и неговите камъни — пръснати по земята. Познах един от тях — бял камък, който дълго време лежеше на брега, недалеч от моя дом. Целият беше напукан. Учудих се: толкова години морето го беше гладило и полирало, а сега е съвсем напукан. Той се разпадаше в ръцете ми. Тръгнах надолу към моята къща, гледайки останките от камъка върху дланта си, а хората крещяха след мен оскърбления и аз изведнъж почувствувах, че очите ми се изпълват със сълзи.

— Кучета ги яли! — убеждавах себе си през следващите дни. — Нека им съборят и счупят всичко. А до моята къща машините не могат да стигнат...

Още повече че бригадата работеше, без да бърза. Работниците, когато никой не ги наблюдаваше, сядаха да попушат и да си побъбрят.

— Жалко, разбира се, за тези хора — казаха те, — но какво да се прави — заповед...

Въпреки обидата на мен също ми беше жал за съседите. Затова аз не се изкачвах горе — не исках да гледам разрушените къщи. А когато се налагаше да отида до града, заобикалях — изкачвах се през Ла Пампилия. Когато срещах рибарите, аз се оплаквах:

— Събарят селището право в морето...

А рибарите обикновено отговаряха:

— Беззаконие!

На нас също ни беше ясно, че това е беззаконие, но какво можехме да сторим? Ние бяхме разединени, изпокарахме се помежду си, нямахме единен план, всеки искаше да действува както намери за добре. Едни се канеха да се местят, други искаха да протестират. Имаше и такива, които отдавна нямаха никаква работа. Те се наемаха в бригадата и сами започваха да събарят своите къщи.

Но повечето се спускаха надолу по склона, сковаваха набързо някакво жилище на двайсетина метра от тракторите, на следващия ден пак събираха парчетата и се спускаха с още десет метра, за да строят нова колиба. Селището все повече наблизаваше и наблизаваше към моята къща и на мен ми се струваше, че то скоро ще ме натисне. След четири седмици къщите на съседите съвсем се доближиха до моята

ограда. Направени набързо, тези полуразвалини бяха натъпкани с облечени в прашни дрехи мъже и жени, които ми викаха през оградата:

— Дон Леандро, ще трябва да се преместим в твоя двор. Ще живеем там, докато намерим друго място.

— При мен няма място — отговарях аз. — А голямата стая, която виждате — тя е за сина ми Торибио, който ще се премести тук с Делия. Освен това вие никога не сте ми помогали. И изчезвайте оттука, вървете, където искате, вървете, ако щете, и в пустинята, за да изгниете там!

От моя страна това беше най-малкото несправедливо. Аз знаех, че можех да настаня на плажа хората, лишени от покрив, — в дървените женски кабини и в тръстиковите — мъжки. Тази мисъл не ми излизаше от главата. Беше зима, кабините пустееха. Но аз не исках да кажа на хората за това... Може би, за да ги накарам и те да познаят цялата дълбочина на страданието. Но самият аз не издържах.

— Нека преминат бременните жени... — (А те почти всички бяха бременни, защото в нашите безплодни краища, където всичко съхне и увяхва, единственото, което винаги цъфти и връзва плод — това са коремите на нашите жени.) — И да се настанят в дървените кабини.

Жените минаха. На следващия ден аз бях принуден да пусна и децата. А после и мъжете...

Въпреки че работеше, без да бърза, бригадата все повече и повече се приближаваше към моя дом. Страшно ревяха машините, камъните падаха в товарните коли. Дворът ми се изпълни с гласове. Който не можа да се скрие под покрив, се разполагаше направо на брега. Това беше някакъв своеобразен лагер на обречени, чийто конец всеки миг можеше да се скъса.

Така преживяхме още седмица, въпреки че не знаех защо: та все едно, те щяха да нахълтат и тук.

Една сутрин бригадата спря машините до моята ограда. Като ни видяха, работниците спряха нерешително. Никой не се осмели да удари пръв по оградата.

— Вие какво, май се гответе да ни хвърлите в морето? — попитах аз. — Имайте пред вид, че през моя двор няма да минете! Всички знаят, че това е мой дом, мой плаж, мой участък от морето. Аз

направих всичко това със синовете си и живея тук вече седем години, а всички, които сега са при мен, са мои гости.

Бригадирът се опита да ме убеди. После дойде инженерът. Но ние бяхме непреклонни. Бяхме повече от петдесет човека и камъните на брега бяха нашето оръжие.

— Няма да минат — казвахме си ние, като се оглеждахме с гордост.

Машините стояха през целия ден. Постоянно при нас идваше бригадирът или ние се казвахме горе при него за преговори.

В края на краищата бригадирът каза, че пак ще извика съдията. Оставаше ни да се надяваме само на някакво чудо.

На следващия ден дойде съдията заедно с полицаи и с други някакви господа. Като се облакъти на оградата, той каза:

— Появявайте, за мен това също е много неприятно и аз обещавам да ви помогна. Разбира се, че не могат да ви изхвърлят в морето. Но ние ще се постараем да ви намерим друго място за жилища.

— Лъже — убеждавах аз хората. — Ще ни изльжат. Ще ни изгонят на някакъв негоден пущинак.

Разговаряхме до късна нощ. Някои бяха склонни да отстъпим.

— Може пък и да ни дадат хубава земя — казваха най-страхливите. — Още повече че има и полиция с палки и пушки. Могат да ни избият.

— Ние не трябва да се предаваме — настоявах аз. — Ако се държим заедно, няма да ни изгонят.

На сутринта съдията се върна.

— Който иска да се премести в Пампа де Комас, да си вдигне ръката — каза той. — Аз настоявах и за вас отделиха двадесет участъка земя. Ще изпратят и два камиона. Това е подарък от кметството.

Тогава почувствувах, че съм изгубил. Знаех, че всички ще ме предадат. Исках да възразя, но гласът ми отказа. Видях как в тишината се вдигна една ръка, после друга, трета — и скоро във въздуха имаше вече цяла гора от ръце, протегнати като милостиня.

— Там няма вода! — викнах аз. — И работа няма да намерите там! Пяськ ще ядете! Слънцето ще ви изпече!

Но никой не ме слушаше. Хората започнаха да връзват своите партакеши така бързо, сякаш се бояха да не загубят и последната възможност.

Чак до вечерта се нежеха нагоре по пътешката. Когато се скри и последният, аз застанах по средата на моя двор, погледнах към работниците, които седяха и почиваха до моята ограда. Дълго гледах към тях и не намирах думи, разбирах, че ме съжаляват.

— Можете да започвате — рекох на края.

Но никой не помръдна. Аз взех лоста и добавих:

— Сам ще ви дам пример!

Никой не се засмя. Станаха няколко човека.

— Късно е вече за днес. Работният ден свърши. Ще дойдем утре.

Заминаха си. Отидоха си, като ме съжалиха — все още аз си бях стопанин на парчето земя и на къщата.

Тази нощ беше последна. Тръгнах рано сутринта, за да не видя онова, което ще стане тук. Като се натоварих с всичко, с което можах, аз потеглих, съпроводен от моите кучета към Мирафлорес — през цялото време вървях по брега: не исках да се отдалечавам от морето. Крачех и се оглеждах: гледах ту към вълните, ту към склона. И което е истина — истината си е: уморих се аз от живота. От всичко се уморих.

Малко по малко се разсъмваше. Когато стигнах до голямата тръба, по която черната вода от града се стича в морето, аз чух, че някой ме вика. Обърнах се и видях, че след мен по брега тича човек. Това беше Торибио.

— Научих, че са ви изгонили — каза той. — Прочетох въввестниците. Исках да дойда вчера, но не можах. Там, горе, чака Делия... с багажа.

— Изчезвай оттук! — отговорих аз. — Не ми трябва.

Торибио ме хвана за лакътя. Погледнах ръката му и видях, че тя вече доста беше позагрубяла — ръка на истински мъж.

— На теб, може би, аз не ти трябвам, но ти можеш да ме научиш на още нещо.

А аз продължавах да гледам ръката му.

— Няма какво да те уча! — казах аз. — Е, добре, ще те почакам... Върви, доведи Делия.

Съвсем се разсъмна, когато ние тримата закрачихме по брега. Въздухът беше свеж и се дишаше леко, но ние вървяхме бавно —

Делия беше бременна. Аз гледах наоколо, избирах подходящо място. Всичко изглеждаше изгорено и изоставено. Не растяха даже и камбанки. Изведнъж Торибио, който вървеше напред, извика:

— Виж! Капуш!

Аз притичах. Под една отвесна скала, сред бели раковини растеше храст от капуш. Аз дълго гледах неговите грапави листа, разкривеното грубо стъбло, плодовете, покрити с остри бодли, които се забиват в ръката на всеки, който се опита да ги откъсне. Очите ми се замъглиха.

— Тук ще спрем — казах на Торибио. — Дай ми лоста.

И като разчистихме малка площадка сред камъните, ние забихме първото колче на новото ни жилище.

---

[1] Сол — основна парична единица в Перу. Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.